

Aayushi International Interdisciplinary

Research Journal (AIIRJ)

Peer Reviewed and Indexed Journal

ISSN 2349-638x

Impact Factor 8.02

Website :- www.aiirjournal.com

Special Issue No.133

**“ साहित्य संस्कृती आणि सामाजिक शास्त्रे यातील
समकालीन विचार व समस्या ”**

Chief Editor

Dr. Pramod P. Tandale

Editor's

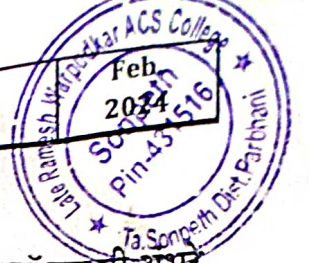
Dr.B.V. Andhale

Dr. A.B. Sarkale

Dr.A.D. Wadkar

Dr.B.R.Shinde

Sr. No.	Name of the Author	Title of Paper	Page No.
1.	Dr. Bhurke G.A. Dr. Bhutada V.R.	Recent Changes to Indian Banking Facilities	1
2.	Dr. Ramakant Dnyanobharao Mundhe	Mohsin Hamid's <i>Moth Smoke</i> : A Novel reflecting modern global culture	3
3.	Dr. Pawar Ganpat Ramsing	Current Trends in Library and Information Science	6
4.	Dr. Sarkale Anant B.	Disaster Management in Libraries: An Overview	9
5.	Jadhav Ganesh Shankarrao Dr. Vitthal K. Jaybhaye	War, Bureaucracy, and Morality : Unravelling the Layers in Joseph Heller's <i>Catch-22</i>	12
6.	Dr. Ashok Chavan Shripad P. Kadam	A Study of Watershed Development and Its Impact on Farmers in Marathwada Region	17
7.	Sunita Manoharrao Bais	NEP 2020 : The Role of a Teacher	24
8.	Dr. Sharad S Chavan	National Education Policy 2020 and its Relevance to Academic Libraries	28
9.	Kongewad Chhaya Purbhaji	Immigration and Struggle for Self-Existence in the Select Fiction of Chitra Banerjee Divakaruni	31
10.	डॉ. अंभुरे एस. डी.	अवयव दान चळवळ	34
11.	डॉ. बापुराव वि. आंधळे	जनहित याचिकांची प्रासंगिकता	37
12.	डॉ. अनिल दिगंबर वाडकर	भारतातील खाजगीकरणाची सद्यस्थिती : संधी आणि आव्हाने	40
13.	डॉ. अनिल दिगंबर वाडकर	भारतातील हरितक्रांतीचे जनक : डॉ. एम. एस. स्वामीनाथन	46
14.	डॉ. बबन अण्णासाहेब गित्ते	आदिवासी मराठी कवितेतील स्त्रीजीवन	55
15.	डॉ. शरद आर. बोराडे	मराठी भाषा संधी व आव्हाने	61
16.	डॉ. उत्तम शेषराव देवकते	योगा आणि शारीरिक शिक्षण	65
17.	डॉ. अशोक काकासाहेब जाधव	भारतीय महिला सक्षमीकरण - एक चिकित्सक अभ्यास	68
18.	डॉ. अंगद केशवराव फाजगे	चिरस्थायी विकास काळाची गरज	72

अवयव दान चळवळ

प्रा.डॉ.एस.डी.अभुरे

कै.रमेश वरपूडकर महाविद्यालय,
सोनपेठ

१) प्रस्तावना:-

माणसाने अश्म युगापासून ते आज पर्यंत फार मोठी प्रगती केली आहे .सुरुवातीला विश्वाची उत्पत्ती झाली असून यात अनेक सजीवांची निर्मिती कशी झाली व मानव प्राणी कसा उत्क्रांत होत गेला हा स्वातंत्र अभ्यासाचा विषय असला तरी आज विज्ञान क्षेत्रात फार मोठी प्रगती झाली आहे. त्यामुळे अनेक उत्क्रांतीचे टप्पे पार केल्यानंतर मानवाला शारीरिक अवस्था प्राप्त झाली आहे .मानवाचा देह किंवा शरीर नेमके काय आहे हा प्रश्न आहे. माणसाला कान .नाक. डोळे .हात. पाय. हृदय .स्वादपिंड. मूत्रपिंड फुफ्फुस यकृत .मेंदू. त्वचा. हाड. इ. अवयव असतात इ. अवयव मिळून शरीर निर्माण होते. परंतु प्रत्येक शरीर एक दिवस मृत्यू पावतो म्हणजे नष्ट होतो आज प्रगत वैद्यकीय तंत्रज्ञानामुळे एक व्यक्ती दुसऱ्यां गरजू व्यक्तीला आपले अवयदान करू शकतो किंवा अवयव प्रत्यारोपण करणे शक्य झाले आहे १९५४ साली अमेरिकेत पहिले यशस्वी अवयव प्रत्यारोपण करण्यात आले. डॉक्टर जोसेफ मरे यांना १९९० मध्ये रॉनाल्ड आणि रिचर्ड हेरिक या जुळ्या भावामध्ये मूत्रपिंड प्रत्यारोपण यशस्वीपणे केल्याबद्दल फिजिओलॉजी आणि मेडिसिन मधील नोबेल पारितोषिक मिळाले होते.

२) अवयवदान चळवळीचे हेतू :-

- १) अवयव दान चळवळीचा प्रसार व प्रचार होणे
- २) अवयव दान चळवळीचे महत्त्व लोकांना समजून सांगणे
- ३) अवयव दान चळवळीचे फायदे
- ४) अवयव दान चळवळीचे परिणाम

३) गृहीतके:-

- १) अवयव दान चळवळीचा प्रसार व प्रचार हवातसा झाला नाही
- २) अवयव दाना विषयी जागरूकता नाही
- ३) अवयव दान चळवळीचे महत्त्व पटले नाही

४) अवयव दानाचे फायदे:-

अवयव दाना विषयी जागरूकता निर्माण करण्यासाठी दरवर्षी १३ ऑगस्टला अवयव दान दिन साजरा केला जातो नॅशनल हेल्थ पोर्टल नुसार भारतात दरवर्षी पाच लाख लोक अवयवांची उपलब्धता न झाल्यामुळे मरतात त्यापैकी तीन लाख लोकांचा मृत्यू लिव्हर न मिळाल्याने होतो एक व्यक्ती आपल्या अवयव दान करून एकाच वेळी लोकांना जीवदान देऊ शकते. आजही लोकांमध्ये अवयव दानाबाबत जागरकतेचा अभाव आहे .अनेक स्वयंसेवी संस्था आणि सार्वजनिक संस्था याबाबत जनजागृती करत आहेत .पण जुन्या समजतीमुळे व रुढीमुळे लोकांमध्ये अवयवदानाचा उदात्त हेतू दिसून येत नाही. नॅशनल हेल्थ पोर्टलच्या मते स्पेन मध्ये लोकसंख्येमुळे केवळ झिरो पॉईंट

६५ टक्के अवयवदान केल्या जातो. त्यामुळे अवयव दानाची चळवळ व्यापक होण्यासाठी किंवा व्यापक सामाजिक कार्य आहे हे लोकांना समजण्यासाठी अवयव दानाचे अनेक फायदे आहेत हे लोकांना पटवून सांगणे आवश्यक असते. अवयवदानामुळे रुग्णाला जीवनात मिळते. मानवाच्या नैतिक मूल्यात वाढ. होते तसेच राष्ट्रीय एकी भावनेला चाल मिळते. आणि संकुचित भावना कमी होतात. याचबरोबर वैज्ञानिक दृष्टिकोन निर्माण होतो. आणि वैद्यकीय प्रशिक्षण जे मुलं घेतात त्यांना फार मोठी मदत मिळते. या सर्व घटकातून आपल्याला एक प्रकारचे सत्कर्म केल्याची भावना निर्माण होते. त्यामुळे प्रत्येक व्यक्तीने अवयवदान म्हणजे काय व अवयव दान चळवळीचे फायदे समजून घेणे महत्त्वाचे आहे

५) अवयव प्रत्यारोपण व अवयव दान यातील फरक:-

अवयव प्रत्यारोपण व अवयव दान यात बराच फरक आहे. अवयव प्रत्यारोपण म्हणजे शस्त्रक्रियेने एखाद्या व्यक्तीच्या देहातून विशिष्ट अवयव काढून तो दुसऱ्या गरजू व्यक्तीच्या देहात शस्त्रक्रियेने प्रतिरूप केल्या जातो. त्या प्रत्यारोपण असे म्हटले गेले आहे. अशा प्रकारच्या प्रक्रियेमध्ये एखाद्या व्यक्तीने रुग्णाने किंवा त्यांच्या कुटुंबाने दिलेले संमती म्हणजे अवयव दान होय. परंतु अवयव दान प्रक्रिया झाल्याशिवाय अवयव प्रत्यारोपण होत नाही. कारण अवयव प्रत्यारोपण हे ऑपरेशनचा प्रकार आहे अवयव प्रत्यारोपण ही आधुनिक काळातील किमया असली तर प्राचीन काळात सुरू झालेली आहे कारण प्राचीन काळी सुश्रुत यांनी प्रथम नाकावर त्वचेचे प्रत्यारोपण केले आहे. त्यामुळे आयुर्वेदात सुश्रुत ला प्रत्यारोपणाचा जनक म्हणतात म्हणून सुश्रुतचा संहिता संहिता हा ग्रंथ फार महत्त्वाचा मानला जातो.

६) अवयव दान व देहदान यातील फरक:-

अवयव दान व देहदान या दोन्ही प्रक्रिया वेगवेगळ्या आहेत. विशिष्ट वेळेत शासकीय नियमानुसार त्या व्यक्तीच्या परवानगीने जिवंत असताना दुसऱ्याच्या शरीरात प्रत्यारोपण केले जाते. याउलट देहदान म्हणजे व्यक्तीच्या मृत्यूनंतर त्याचे संपूर्ण शरीर सुस्थितीत असल्यास वैद्यकीय प्रशिक्षणासाठी वैद्यकीय महाविद्यालय दान केले जाते या प्रक्रियेमध्ये त्या व्यक्तीचे जिवंतपणे परवानगी दिली असते.

७) अवयव दानाचे प्रकार:-

अवयव दान प्रक्रियेचा अभ्यास केला तर आपल्याला अवयव दानाचे एकूण तीन प्रकार दिसून येतात. १) अवयव दानाचा पहिला प्रकार म्हणजे जिवंतपणी दान करता येणारे अवयव:-या प्रकारामध्ये व्यक्ती जिवंत असताना स्वतःच्या आरोग्यावर कोणताही परिणाम होऊ न देता शरीरातील काही अवयव दान करणे उदाहरणात एक मूत्रपिंड आपण दान करू शकतो किंवा यकृताचा काही भाग दान करू शकतो २) अवयव दानाचा दुसरा प्रकार म्हणजे मृत मृत किंवा ब्रेड डेड झाल्यानंतर करता येणारे अवयव:-एखाद्या व्यक्ती आपण मृत्यू झाल्यानंतर दान करण्याची इच्छा असली तर कायदेशीर प्रक्रिया पार पाडल्यानंतर किंवा त्याच्या नातेवाईकाच्या परवानगीने दोन्ही मूत्रपिंड रदय त्वचा. फुफ्फुस. आतडे. डोळे. स्वादपिंड. इत्यादी अवधान करता येतात ३) अवयव दानाचा तिसरा प्रकार म्हणजे नैसर्गिक मृत्यू झाल्यानंतर करता येणारे अवयव:-एखाद्या व्यक्तीचा नैसर्गिक मृत्यू झाला तर संपूर्ण देहाचे वैद्यकीय महाविद्यालयात देहदान करू शकता येते मृत्यूनंतर सहा तासांच्या आत डोळे दान करू शकतात तसेच त्वचा दान करू शकतात

८) अवयव दान चवळी समोरील आव्हाने:-

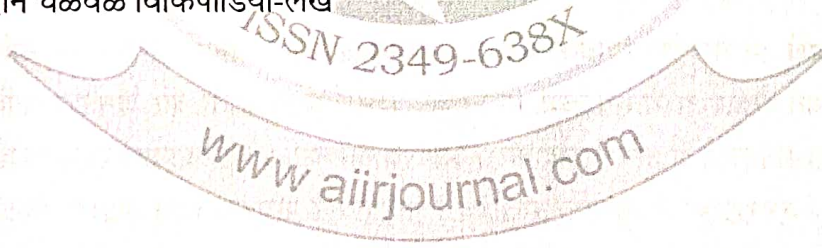
अवयव दान चळवळ भारतातच नव्हे तर संपूर्ण जगात फार मोठी चळवळ होत आहे या चळवळीचा प्रचार - प्रसार फार मोठ्या प्रमाणात होत आहे .परंतु आज सुद्धा या चळवळी पुढे काही आव्हाने दिसून येतात. कारण भारतीय समाज परंपरावादी असल्यामुळे अवयव दान करण्याची इच्छा नसते .कारण भारतीय समाजात शिक्षित व अशिक्षित यांच्या दोघात पाप . पुणे .स्वर्ग. नर्क. इत्यादी कल्पना आहेत. कर्म व पुनर्जन्म या कल्पना सुद्धा आहेत. आपण अवयव दान केले तर आपल्याला पुढचा जन्म मिळणार नाही ही काल्पनिक भावना रूढ झालेली आहे. तसेच आपण अवयव दान केले तर आपल्या अवयवाची विक्री होईल अशी भीती बऱ्याच जणांना वाटते .अशा विविध कारणामुळे अवयव दान चळवळी समोर बरेच आव्हाने आहेत. परंतु आज बऱ्याच प्रमाणात हे आव्हाने संपुष्टात येत आहेत .कारण आज बऱ्याच प्रमाणात अवयव दान चळवळ समोर येत आहे.

९) समारोप:-

वरील सर्व घटकातून अवयवांचा व म्हणजे काय ?अवयव दान चळवळीमध्ये येणारे अडथळे .या चळवळीमुळे होणारे फायदे .अवयव दान चळवळीची गरज का आहे इत्यादी घटकाचा अभ्यास केला आहे या चळवळीमुळे आज लाखो लोकांना जीवदान मिळाले आहे .आज बऱ्याच लोकांनी अवयव दान करण्याची इच्छा व्यक्त केली आहे किंवा करत आहेत अवयव दान चळवळीचा परिणाम म्हणून आज महाराष्ट्रातील ख्यातनाम नेत्र डॉक्टर तात्याराव लहाने आपल्यात दिसून येतात. आणि ते आज लाखो लोकांना दृष्टी देण्याचे कार्य करत आहे

१०) संदर्भ ग्रंथ:-

- १) समाज सुधारणा चळवळीचा इतिहास:-प्राचार्य डॉ. एस. एस. गाठाळ
- २) आधुनिक महाराष्ट्रातील समाज सुधारक:-डॉ. रामभाऊ मुटकुळे व डॉ. राजेंद्र धाये
- ३) कोण करू शकत आरोग्य दान:-धनश्री भावसार बगाडे-
- ४) अवयव दान चळवळ विकिपीडिया-लेख

R. E.
PRINCIPAL
Late Ramesh Warpudkar (ACS)
College, Sonpeth Dist. Parbhani

One Day Multidisciplinary International Conference

Organized by
Department of Social Sciences

Shri Chhatrapati Shivaji Bahuddeshiy Gramin Vikas Sevabhavi Shikshan Sanstha, Kingaon

Mahatma Phule Mahavidyalaya, Kingaon

Tq. Ahmedpur Dist. Latur State-Maharashtra, India-413523.

Recognized by the UGC U/s 2 (f) & 12 (B), NAAC Accredited with 'B' Grade (CGPA 2.12)

In collaboration with

Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded

Environmental Conservation and Disaster Management

Certificate

This is to certify that Mr./Mrs./Miss/Prof/Dr. Ambhure Shivaji D. of

L.R.W. ACS college Sonpeth has Participated and Presented His/Her

research Paper entitled : परिदलन वलललल वललल

_____ in One Day Multidisciplinary International

Conference on "Environmental Conservation and Disaster Management" Organized by Department of Social Sciences, Mahatma Phule Mahavidyalaya, Kingaon Dist. Latur (MS). On Wednesday 13th March, 2024. **PRINCIPAL**

Mr. Sanjay Jagtap

Head Department of Public Administration
Mahatma Phule Mahavidyalaya, Kingaon

Mr. Balaji Acharya

Head Department of Economics
Mahatma Phule Mahavidyalaya, Kingaon

Dr. Baliram Pawar

Head Department of Sociology
Mahatma Phule Mahavidyalaya, Kingaon

Dr. Yitthal Chavan

Head Department of Geography
Mahatma Phule Mahavidyalaya, Kingaon

Dr. Baban Bedke

Principal
Mahatma Phule Mahavidyalaya, Kingaon

Late Ramesh Warudkar (ACS)
Sonpeth, Sonpeth Dist. Parbhani

